

Article No. 249

DOI: <https://doi.org/10.26881/srg.2021.8.05>

Artykuł badawczy / Research article

Copyright © 2021 SRG and M. Dąbrowska¹

Citation:

Dąbrowska, M. (2021). Artykuł Piotra Wiaziemskiego *O Dierżawinie* i jego polski przekład.

Studia Rossica Gedanensia, 8: 97–106. DOI: <https://doi.org/10.26881/srg.2021.8.05>

ARTYKUŁ PIOTRA WIAZIEMSKIEGO O *DIERŻAWINIE* I JEGO POLSKI PRZEKŁAD

MAGDALENA DĄBROWSKA

Uniwersytet Warszawski / University of Warsaw
Wydział Lingwistyki Stosowanej / Faculty of Applied Linguistics
Katedra Rusycystyki / Institute of Russian Studies
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, PL-00-927 Warszawa, Polska /
Krakowskie Przedmieście St. 26/28, PL-00-927 Warsaw, Poland
Corresponding Author e-mail: m.dabrowska@uw.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4014-4725>

(nadesłano / received 25.03.2021; zaakceptowano / accepted 29.03.2021)

Abstract

Pyotr Vyazemsky's article *On Derzhavin* and its Polish translation

The paper presents Appendix 6 to the *Historical background of the Russian literature* by Nikolay Gretsck, translated and edited by Samuel Bogumił Linde (Warsaw, 1823). The appendix contains Pyotr Vyazemsky's article *On Derzhavin*, written after the poet's death in 1816. Vyazemsky highly values Derzhavin's literary works and compares him to Mikhail Lomonosov, Vasily Petrov and Horace. The article was published in Gretsck's *Scientific book of the Russian literature* (Saint-Petersburg, vol. 1, 1819). The

---

¹ This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0 <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>) which permits use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the article is properly cited, the use is non-commercial, and no modifications or adaptations are made. Publisher: University of Gdańsk. Faculty of Language [Wydawca: Uniwersytet Gdański. Wydział Filologiczny]

paper presents the place of Vyazemsky's work in the structure of the Polish edition of the *Historical background of the Russian literature* (notes, chapters dedicated to Derzhavin, Lomonosov and Petrov). The interpretive context is the correspondence of Linde and Vasily Anastasyevitch, as well as of Nikolay Karamzin and Ivan Dmitriev.

Keywords: reception, translation, Pyotr Vyazemsky, Gavriła Derzhavin, Nikolay Grets, Samuel Bogumił Linde, Poland.

Abstrakt

Artykuł zawiera omówienie aneksu VI do *Rysu historycznego literatury rosyjskiej* Nikołaja Grecza, wydane w przekładzie i opracowaniu Samuela Bogumiła Lindego (Warszawa, 1823). Aneks obejmuje artykuł Piotra Wiaziemskiego *O Dierżawinie*, napisany po śmierci poety w 1816 roku. Wiaziemski wysoko ocenia dzieła literackie Dierżawina i porównuje go z Michaiłem Łomonosowem, Wasilijem Pietrowem oraz Horacym. Tekst artykułu został opublikowany w *Naukowej księdze literatury rosyjskiej* Grecza (Sankt-Petersburg, t. 1, 1819). Zawiera opis miejsca pracy Wiazemskiego w strukturze polskiego wydania *Rysu historycznego literatury rosyjskiej* (przypisy, rozdziały o Dierżawinie, Łomonosowie i Pietrowie). Kontekst interpretacyjny stanowi korespondencja Lindego z Wasilijem Anastasewiczem oraz Nikołaja Karamzina z Iwanem Dmitrijewem.

Słowa kluczowe: recepcja, przekład, Piotr Wiaziemski, Gawriił Dierżawin, Nikołaj Grecz, Samuel Bogumił Linde, Polska.

Artykuł Piotra Wiaziemskiego *O Dierżawinie* (*О Державине*), opublikowany po raz pierwszy w 1816 roku w czasopiśmie „Wiestnik Jewropy” (*Vâzemskij* 1816a: 222–232) i „Syn Oteczestwa” (*Vâzemskij* 1816b: 163–175), powstał jako publikacja okolicznościowa po śmierci Gawriiły Dierżawina w dniu 8 (20) lipca 1816 roku. Inną reakcją Wiaziemskiego na odejście poety był epigramat z tegoż roku (*[Когда беседчикам Державин пред концом...]*), wpisujący się – jako satyra na członków Biesiady Miłośników Słowa Rosyjskiego – w dyskusje literackie początku XIX stulecia (zob. Solov'ev, online: 118–120). Nastroje panujące po śmierci autora ody *Bóg* oddaje list Nikołaja Karamzina do Iwana Dmitrijewa z 18 lipca 1816 roku, zawierający wzmiankę o publikacjach w czasopiśmie „Syn Oteczestwa”:

Ze smutkiem pisałeś mi o śmierci (...) I.W. Łopuchina, mojego starego serdecznego przyjaciela, a ja z takim samym smutkiem donoszę ci o śmierci G.R. Dierżawina. Tego samego dnia dowiedzieliśmy się o jednej i drugiej. Zakuło mnie w sercu. Naturalnie o zmarłych mówi się tylko dobrze. Nasz Pindar szykował się zapewnić wiejską scenerię swoim przyjaciółom i znalazł się w grobie, który często służył za rym w jego wierszach. Do chwili obecnej nie znam żadnych szczegółów. Tutaj mało kto interesuje się zmarłymi. W niedzielę byliśmy na obiedzie w Pawłow-

sku: nikt nie powiedział mi o śmierci znakomitego Poety! Jedynie Grecz żali się w czasopiśmie „Syn Otieczestwa”. Sic transit gloria mundi (Karamzin 1866: 191)².

W XIX wieku praca o Dierżawinie, stanowiąca jedną z wielu wypowiedzi Wiaziemskiego o ludziach pióra, jeszcze wielokrotnie trafi do rąk czytelników rosyjskich. W 1878 roku ukazał się pierwszy tom pełnego wydania dzieł Wiaziemskiego, obejmujący krytykę literacką i szkice biograficzne z lat 1810–1827, w którym – obok artykułu o Dierżawinie (Vâzemskij 1878: 15–21) – znalazły się szkice o Władisławie Ozierowie, Wasiliju Puszkynie, Aleksandrze Puszkynie, Iwanie Dmitrijewie, Wasiliju Żukowskim, Iwanie Kozłowie i in., a spośród twórców obcych – o Wolterze i Adamie Mickiewiczu. Na osobne odnotowanie zasługuje włączenie go przez Nikołaja Grecza do pierwszej części *Naukowej księgi literatury rosyjskiej* (*Учебная книга российской словесности...*; Vâzemskij 1819: 297–305), stanowiącej obszerny – czteroczęściowy, wydawany w latach 1819–1822 – wariant zarysu dziejów literatury rosyjskiej. W 1822 roku Grecz oddał do rąk czytelników skrócony wariant opracowania na ten temat, przenosząc do niego obszerny fragment ze wstępu do tamtej książki i w ten sposób zaznaczając organiczną więź między nimi (Greč 1822). W *Naukowej księdze literatury rosyjskiej* artykuł *O Dierżawinie* miał stanowić w zamyśle autorskim przykład (jeden z wielu) „opisu charakteru” w odmianie literackiej, przybliżającego „talent (...) i inne właściwości znanej postaci w obszarze literatury, jak [jej] styl, język, (...) walory szczególne, wady, zasługi dla nauki, (...) dzieła” (Greč 1822: 240). Tekst Wiaziemskiego o Dierżawinie wykazuje się własnościami portretu w znaczeniu gatunkowym, dedykowanego pisarzom, jak zauważa Agata Jałowiecka-Frania, najczęściej z okazji jubileuszu albo właśnie po śmierci, nierzadko z intencją polemiczną (Jałowiecka-Frania 1999–2000–2001: 887–896). Jeśli za „polemiczną intencję” uznać obecne w artykule porównanie Dierżawina z Michaiłem Łomonosowem, co do którego celowości Wiaziemski najpierw miał wątpliwości, ale które następnie rozwinął, to także z tego punktu widzenia wpisuje się on w zaproponowaną definicję portretu jako gatunku.

W swoim artykule Wiaziemski patrzy na Dierżawina wyłącznie przez pryzmat jego poezji. Zaznacza już na wstępie, że „pasma życia jego cywilnego” pozostawia innym (Vâzemskij 1823: 470). Dopiero śmierć poety pozwoliła, jego zdaniem, mówić o nim swobodnie: „z jednej strony nie zarzuci niechęć krytykowi pochlebstwa, z drugiej nie uniesie go obawa rozdrażnienia samolubstwa za granice należnych pochwał” (Vâzemskij 1823: 470). Porównanie Dierżawina z jego mistrzami na polu poezji – Michaiłem Łomonosowem i Wasilijem Pietrowem – wiedzie Wiaziemskiego do stwierdzenia, że w krótkim czasie zrównał się on z pierwszym i przerósł drugiego, uniezależnił się od nich artystycznie, „przebił sobie drogę osobną” (Vâzemskij 1823: 471), ostatecznie pozostawiając za sobą też Łomonosowa. O „osobnej drodze” świadczy to, że wiele jego wierszy można nazwać nie tyle podobnymi do wierszy Pindara, Horacego czy Anakreonta, ile czysto „dier-

² Tu i dalej, o ile nie podano inaczej, przekład własny – M.D. Sentencję łacińską tłumaczy się jako „Tak przemija chwała świata”. Por. inne publikacje okolicznościowe o Dierżawinie w piśmie „Syn Otieczestwa”: publicystyczne (Nekrologia... 1816: 68–78, 89–103) i poetyckie (Olin 1816: 104–105).

zawińskimi”, oryginalnymi i niepowtarzalnymi. Wśród nich są *Felica* (Фелица) i „liryczna satyra” *Wielmoża* (Вельможа), nade wszystko jednak *Na śmierć księcia Mieszczerskiego* (На смерть князя Мещерского), *Wodospad* (Водопад) czy *Do sąsiada* (К соседу), gdzie poeta wprawdzie szedł śladami Horacego, lecz „pędzła i farb nie pożyczał u rzymskiego rymotwórcy” (Vázemskij 1823: 472). Wiaziemski nazywa Dierżawina „jedynym (...) śpiewakiem tworzącym pośród smutnych śniegów północy ogniste róże poezji, róże współzalatnice kwiatów woniejących niegdyś pod szczęśliwym niebem Attyki” (Vázemskij 1823: 473). Powątpiewanie Wiaziemskiego w zasadność zestawiania autora ody *Bóg* z Łomonosowem wyrażają słowa: „inni porównali Dierżawina z Łomonosowem; lecz cóż jest między nimi wspólnego?” (Vázemskij 1823: 475). Podobieństwa między nimi – w opinii autora – są powierzchowne, jeśli uznać za nie uprawianie tych samych gatunków. Za wyższością Dierżawina przemawia ponadczasowość, uniwersalność jego poezji i zawarta w niej barwna, dynamiczna wizja świata. Albo inaczej: „Dierżawin jest śpiewakiem wszystkich wieków i wszystkich narodów, Łomonosow śpiewakiem Dworu Rosyjskiego”, „poetyckie przyrodzenie Dierżawina jest przyrodzenie żyjące, tenże w nim ogień, też farby, tenże ruch; w Łomonosowie znać ślady pracy i troskliwe obrabianie zimnej sztuki” (Vázemskij 1823: 477). Trzeba jednak przyznać, że Wiaziemski stara się oddać sprawiedliwość Łomonosowowi, uznając jego wiersze za niezbędny etap w rozwoju poezji rosyjskiej, przygotowujący grunt – również z punktu widzenia językowego – pod późniejsze dokonania. Taki sposób myślenia wynika z poglądów estetycznych autora artykułu, w następujący sposób określonych przez Ludmiłę Deriuginę: „w pełni wykrystalizowane i wyeksploatowane zjawisko estetyczne stanowi bodziec do dalszego rozwoju sztuki, pcha ją do przodu w poszukiwaniu nowych dróg” (Derúgina 1984: 11). Szkic *O Dierżawinie* zamyka wzmianka o portrecie poety pędzla Salvatore Tonciego z 1801 roku, przedstawiającym go w scenerii zimowej, ubranego w futro i futrzaną czapę, co koresponduje z przytoczonymi słowami Wiaziemskiego o poecie, który tworzył wśród północnych śniegów.

O Dierżawinie oraz Łomonosowie i Pietrowie będzie wypowiadał się Wiaziemski jeszcze wielokrotnie. W pracy o Denisie Fonwizinie z 1848 roku wymienił ich w kontekście tematyki wojennej w poezji rosyjskiej, akcentując podobieństwa, nie zaś różnice pomiędzy nimi: „Łomonosow, Pietrow, Dierżawin byli bardami narodu, który prawie zawsze stał pod bronią, narodu, świętującego zwycięstwa lub szykującego się do nowych” (Vázemskij 1880: 5). Porównanie Dierżawina z Horacym Wiaziemski zawarł w *Notatnikach* (Записные книжки): „[Iwan] Dołgorukow jest rosyjskim Dierżawinem, jak Dierżawin jest rosyjskim Horacym” (Vázemskij 1963: 35). Zawarta tu ocena poezji Dierżawina nie jest jednak w pełni pozytywna. Krytycznie Wiaziemski odniósł się do ody *Do Piotra Wielkiego* (Пемпу Великому), w której, jak stwierdza, „nie ma ani jednego wersu godnego bohatera i poety” (Vázemskij 1963: 34).

Polski przekład szkicu o Dierżawinie ma związek z oboma wymienionymi opracowaniami Grecza. W 1823 roku Samuel Bogumił Linde wydał w swoim tłumaczeniu i opracowaniu skrócony wariant jego zarysu dziejów literatury rosyjskiej, nadając mu bardziej ogólny od oryginalnego tytuł *Rys historyczny literatury*

rosyjskiej (oryg.: *Опыт краткой историей русской литературы*) i dołączając do niego dziesięć załączników (nazwanych – także na poziomie tytułu całości publikacji – „dodatkami”) (Grecz 1823). Sześć załączników Linde zaczerpnął z dwóch początkowych części pierwszego – obszernego – opracowania historycznoliterackiego Grecza, którego tytuł Linde przetłumaczył, jak już wiadomo, jako *Naukową księgę literatury rosyjskiej*. Takie pochodzenie – wskazane zresztą przez Lindego w przedmowie do książki – miał właśnie artykuł Wiaziemskiego *O Dierżawinie*, a oprócz niego fragment *Historii państwa rosyjskiego* Nikołaja Karamzina (zatytułowany *O powieści „Wyprawa Igora”* i zaczerpnięty z rozdziału 7 tomu 3), szkice Konstantina Batiuszkowa *Wieczór u Kantemira* oraz *O charakterze Łomonosowa*, szkice Michaiła Kaczenowskiego *Rzut oka na postęp wymowy* oraz *Zdanie o pochwalnych mowach Łomonosowa*³. Wspomniane porównanie Dierżawina i Łomonosowa znajduje więc ważne „tło” interpretacyjne w „dodatkach” o Łomonosowie autorstwa Batiuszkowa i Kaczenowskiego. *Rys historyczny literatury rosyjskiej* w przekładzie polskim, czy też po prostu „polski Grecz”, jak nazywał go sam Linde w korespondencji z Wasilijem Anastasewiczem (zob. Linde 2013: 64), ma więc charakter kompilacyjny, stanowi przekład wielu różnych pozycji, które – podane czytelnikowi polskiemu w odpowiedniej kolejności i z uzupełniającymi komentarzami tłumacza – miały dać mu ogólne wyobrażenie o rozwoju literatury rosyjskiej (część główna) i zapewnić możliwość zapoznania się w bezpośrednim akcie czytelniczym z jej „wycinkami” (część załącznikowa). Innymi słowy, „polski Grecz” miał być „pomostem” między polskimi czytelnikami a literaturą rosyjską, a także, co Linde wyraźnie podkreślał w przedmowie, między Polakami i Rosjanami oraz między literaturą polską i rosyjską, możliwymi do porównania z różnej perspektywy. Sam zaś Linde wyrósł na jednego z głównych w początkach XIX wieku popularyzatorów literatury rosyjskiej wśród Polaków oraz rzeczników lepszemu wzajemnego poznania obydwu narodów.

W taki szeroki sposób określił cel „polskiego Grecza” sam Linde w przedmowie do niego:

Czymże dzieło to jest dla nas? Oto jak najpilniej potrzebą pomocy do uzupełnienia wiadomości własnej naszej literatury, i do poznania literatury dotąd mniej nam znanej, przynajmniej w całości swojej nam nie tak przytomnej słowiańskich Pobratymców. (...) W miarę tej potrzeby pośpieszyłem wydanie jej polskie (Linde 1823: XVII).

W kontekście artykułu *O Dierżawinie* ważne wydają się jeszcze trzy ustępy przedmowy, wyjaśniające: pierwszy – system odsyłaczy, którymi Linde połączył poszczególne „dodatki” z częścią główną opracowania, drugi – sposób potraktowania przytoczonych (w całości lub we fragmencie) tekstów poetyckich, oraz trzeci – problemy translatorskie, z którymi się zetknął:

³ Niniejszy artykuł stanowi kolejną pracę tejże autorki na temat „dodatków” do „polskiego Grecza”: po ogólnym zarysowaniu problemu (zob. Dąbrowska 2019a: 7–21) oraz omówieniu obecności wśród nich utworów Tadeusza (Faddieja) Bułharyna (Dąbrowska 2018: 9–24) i Nikołaja Karamzina (Dąbrowska 2019b: 101–111).

Wymienione tu Dodatki starałem się z głównym dziełem połączyć odsyłaczami częstokroć wzajemnymi, a gdzie nie mogłem w pierwszym skazać już Dodatków, to przynajmniej w tych wszędzie, gdzie się tylko okazała potrzeba, odsyłałem do Rysu historii literatury (Linde 1823, XXIV).

Wiersze rosyjskie na niektórych miejscach przywiedzione, umieściłem w języku oryginalnym, dodając tylko tłumaczenie ściśle literarne, bo wszelkie inne zdawało mi się chybić swego celu (Linde 1823: XXVIII).

Co do pisowni rosyjskich imion własnych, pozostaje nieraz wątpliwość, czy je pisać podług wymawiania, czy podług tego, jak się w rosyjskim piszą. (...) Nieśmiertelne imię Dierżawina, wtrąceniem głoski z po *d* łatwie do spolszczenia, lecz i na to się nie odważyłem (Linde 1823: XXIX).

Katalog problemów translatorskich Linde zamknął w przedmowie stwierdzeniem, że ich rozwiązanie nastąpi wraz z intensyfikacją działalności przekładowej z języka rosyjskiego:

Wszystkie te trudności ustaną dla nas, skoro w literaturze większy nastąpi ruch korzystania z tak bliskiej nam sąsiedzkiej, skoro śpieszyć się będziemy najlepsze dzieła rosyjskie, mianowicie historyczne, handlowe, technologiczne naszemu językowi przyswajając (Linde 1823: XXIX).

Szkic Wiaziemskiego, w części aneksowej „polskiego Grecza” noszący numer VI, Linde wzbogacił pięcioma przypisami. Jak w pozostałych partiach książki, oznaczył je pierwszą literą swojego nazwiska „L.” oraz zastosował oznakowanie literami w ramach poszczególnych stron.

Trzy pierwsze przypisy mają charakter odsyłaczy do części głównej *Rysu historycznego literatury rosyjskiej*: pierwszy i drugi, którymi Linde opatrzył tytuł artykułu, do notek o Wiaziemskim i Dierżawinie, trzeci, odnoszący się do rozważań o mistrzach literackich Dierżawina, do notki o Wasiliju Pietrowie. W odsyłaczach Linde wprawdzie pomijał numer „działu” i „oddziału”, w którym zamieszczone są zalecone do przeczytania partie, ale podał numery paragrafu i punktu oraz numerację stron, możliwe jest zatem ich szybkie i skuteczne odnalezienie przez czytelników (zob. *Vâzemskij* 1823: 470, 471). Zasady wewnętrznego podziału części głównej *Rysu historycznego literatury rosyjskiej* Linde wyjaśnił w przedmowie: „dodałem do dogodniejszego szukania i prędszego znalezienia odsyłań, w pierwszym wierszu każdej stronicy napis Działu, Oddziału, Periodu, skąd dokąd idzie, liczby Paragrafu, Przypisku, Numeru” (Linde 1823: XVII). Zgodnie z przedstawioną w przedmowie koncepcją „odsyłaczy wzajemnych”, w notkach o Dierżawinie i Wiaziemskim w części głównej Linde wprowadza odsyłacze do artykułu *O Dierżawinie* w części załącznikowej (zob. *Grecz* 1823: 207, 342). W notce o Wiaziemskim odsyłacz do artykułu o autorze *Wodospodu* poprzedzają słowa Grecza: „niestetyż! mało pisał prozą!” (*Grecz* 1823: 342), skłaniające czytelników do postrzegania Wiaziemskiego przede wszystkim jako poety, albo inaczej: jako twórcy o spójnej osobowości artystycznej, w podobny sposób prezentującego się w każdej wypowiedzi: „nie zawsze trzyma on się prawideł poetyki i gramatyki; grzeszy nawet przeciw nim, lecz grzeszy jako człowiek z dowcipem i z głową” (*Grecz* 1823: 342). Zgodnie z przyjętą periodyzacją literatury rosyjskiej dorobek Dierżawina i Pietrowa reprezentuje okres nazwany „od Łomonosowa do Karamzina”, twórczość Wiaziemskiego jest umiejscowiona w okresie zwanym „wiek Aleksandra I”. Jak widać, podział procesu

historycznoliterackiego opiera się zarówno na czynnikach literackich (działalność wybitnych indywidualności pisarskich), jak i na czynnikach pozaliterackich (rządy poszczególnych władców). Dominujące wydaje się jednak spojrzenie na dzieje literatury przez pryzmat panowania monarchów: w notce o Dierżawinie mowa jest o tym, że „zajmuje on najpierwsze miejsce w liczbie rymotwórców wieku Katarzyny” (Grecz 1823: 207). Schemat notki o każdym z pisarzy jest podobny: najpierw odtworzona jest jego biografia, w tym przebieg służby dla państwa, potem zarysowana zostaje twórczość z uwzględnieniem podziału na gatunki literackie, wyszczególnieniem głównych dzieł i ich wydań, działalności przekładowej. W notkach o Dierżawinie i Pietrowie obszerne miejsce zajmują wypowiedzi o nich Aleksieja Mierzłakowa, obejmujące też porównania z Łomonosowem. Odsyłacze do części głównej *Rysu historycznego literatury rosyjskiej* przybierają pod piórem Lindego brzmienie „Obacz wyżej”.

Czwarty przypis Lindego do artykułu *O Dierżawinie* wypełnia przedostatni czterowiersz z ody Horacego *Eheu fugaces, Postume, Postume*, stanowiąc powtórzenie – w języku łacińskim – myśli rzymskiego poety, którą Wiazemski przywołał w kontekście *Ody na śmierć księcia Mieszczerskiego* (Vázemskij 1823: 473–474). Zgodnie z zapowiedzią w przedmowie cytata z wiersza Dierżawina Linde wprowadza w przekładzie polskim i języku oryginału. Piąty przypis ma charakter bibliograficzny. Linde odesłał w nim czytelników do książki o Dierżawinie pióra Nikołaja Ostołopowa, wydanej w 1822 roku (Wiazemski 1823: 475; por. Ostołopov 1822).

Przekład obejmuje cały artykuł *O Dierżawinie*. Zmiany wprowadzone przez tłumacza są niewielkie. Lindemu udało się dotrzymać słowa danego w przedmowie, że „w przekładzie starał się o jak najskrupulatniejszą wierność” (Linde 1823: XVII). Zmiany są nieznaczne z punktu widzenia zarówno ilościowego, jak i jakościowego, niemniej godne odnotowania: po pierwsze dlatego, że pokazują skierowanie artykułu do nowego – cudzoziemskiego – czytelnika, po drugie, ze względu na to, że utwierdzają w przekonaniu o zaczerpnięciu go z *Naukowej księgi literatury rosyjskiej*, bowiem jego edycja w czasopiśmie „Wiestnik Jewropy” z 1816 roku różni się od tekstu z opracowania Grecza (należy powtórzyć jednak, że chodzi jedynie o utwierdzenie się w przekonaniu, gdyż na *Naukową księgę literatury rosyjskiej* jako źródło części aneksów wskazał w przedmowie sam Linde). Niezależnie od tych dwóch powodów warto przyjrzeć się wyborom Lindego w zakresie leksyki, był on bowiem leksykografem, autorem *Słownika języka polskiego*, jego decyzje w tym zakresie mogły być bardziej świadome niż innych tłumaczy.

Zmiana czytelnika – z rosyjskiego na polskiego – została zaznaczona już w pierwszym zdaniu artykułu: autor pisze o zgaśnięciu „światła naszej poezji”, tłumacz zaś – o zgaśnięciu „światła Rosji” (Vázemskij 1819: 297; Vázemskij 1823: 470). Za bliższe Polakom Linde uznał określenie „mędrzec z Teos” (Vázemskij 1823: 473) niż dołączenie do słowa „mędrzec” przymiotnika utworzonego od nazwy Teos (Vázemskij 1819: 300). Tak samo jak w *Naukowej księdze literatury rosyjskiej*, znany wiersz Dierżawina występuje pod tytułem *Ody... ułożone koło góry Czitałagaj*, nie zaś, jak w piśmie „Wiestnik Jewropy”, jako *Ody... ułożone na rzekę Czitałagaj* (Vázemskij 1819: 298; Vázemskij 1823: 471; por. Vázemskij 1816a: 223). Tak jak w *Naukowej księdze literatury rosyjskiej* mowa jest o „poetyckim i tajem-

niczym języku” Dierżawina, gdy tymczasem na łamach „Wiestnika Jewropy” czytamy tylko o „języku tajemniczym” (Vâzemskij 1819: 303; Vâzemskij 1823: 476; por. Vâzemskij 1816a: 230). Przykładów różnic, stanowiących materiał do badań tekstologicznych i edytorskich nad artykułem *O Dierżawinie*, można wskazać więcej. Jeśli chodzi o wybory Lindego w zakresie leksyki, to przede wszystkim należy odnotować jedno rozwiązanie, polegające na tym, że jednym słowem tłumacz posługiwał się w miejscach, w których rosyjski autor używał różnych: przykład stanowi słowo „przewodnik”, pojawiające się tam, gdzie Wiaziemski wprowadzał słowa „вождь” i „вожатый”, niosące w sobie znacznie silniejszy i szerszy – w szczególności pierwsze z nich – ładunek znaczeniowy (Vâzemskij 1819: 298, 299; Wiaziemski 1823: 471).

Wiaziemski musiał zainteresować Lindego w sposób szczególny ze względu na związki biograficzne z Polską. W latach 1818–1821 poeta służył w kancelarii Nikołaja Nowosilcowa, zapisał się też jako tłumacz bajek Ignacego Krasickiego i *Sonetów krymskich* Mickiewicza. Związków z Polską dotyczą końcowe partie notki o Wiaziemskim w części głównej „polskiego Grecza”. „Był on i pozostaje nadal dla opinii polskiej postacią-symbolem, widziany jest niemal wyłącznie poprzez pryzmat swych «polskich znajomości i stosunków»” – pisała Krystyna Galon-Kurkowa, przytaczając na końcu swojej wypowiedzi artykuł Włodzimierza Spasowicza (Galon-Kurkowa 1996: 14; por. Spasowicz 1892: 279–325). Badaczka wspomina wprawdzie o „polskim Greczu” jako źródle wiadomości o Wiaziemskim, ale jedynie w kontekście rozważań o Mickiewiczu: „śląd (...), jaki pozostawiła w późniejszych pismach Mickiewicza o literaturze rosyjskiej znajomość z twórczością poetycką jednego z najwierniejszych «przyjaciół-Moskali», jest zdawkowy i nie wykracza poza sformułowania znane z (...) *Rysu historycznego [literatury rosyjskiej]* Grecza, przyswojonego polszczyźnie przez Samuela Bogumiła Lindego jeszcze w 1823 roku” (Galon-Kurkowa 1996: 14). Bardziej jako rzut oka na całość *Rysu historycznego literatury rosyjskiej* aniżeli rozpatrzenie poszczególnych pozycji włączonych do niego jawi się praca Ryszarda Wołoszyńskiego o związkach polsko-rosyjskich w pierwszym trzydziestolecu XIX wieku (Wołoszyński 1974: passim). Podjęta powyżej próba przyjrzenia się artykułowi *O Dierżawinie* wydaje się zapełniać lukę w zakresie stanu wiedzy, przy czym więcej niż na jednym polu: po pierwsze, rzuca światło na strukturę „polskiego Grecza” oraz miejsce w nim „dodatku” VI, po drugie, przybliży działalność Lindego jako popularyzatora literatury rosyjskiej i tłumacza prac na jej temat, po trzecie, pozwala odpowiedzieć na pytanie o poziom znajomości przez polskich czytelników spuścizny Wiaziemskiego, Dierżawina i innych przedstawicieli literatury rosyjskiej, o których mowa była w *Rysie historycznym literatury rosyjskiej*, po czwarte wreszcie, daje wyobrażenie o ocenie Dierżawina przez Wiaziemskiego, zmieniającej się na przestrzeni czasu i w znacznym stopniu wynikającej z jego zapatrywań estetycznych. Wprawdzie Aleksander Kurilow dowiódł, że to nie artykuł Wiaziemskiego, lecz zapomniany szkic Jewgienija Bołchowitinowa stanowi początek studiów nad Dierżawiną (Kurilow 2007: 33), to jednak wciąż z tym początkiem jest on kojarzony i zajmuje jedno z ważniejszych miejsc wśród wypowiedzi o autorze *Wodospadu*, za sprawą Lindego także na gruncie polskim.

Bibliografia / References

- Dąbrowska, M. (2018). Samuel Bogumił Linde i Tadeusz Bułharyn – wokół polskiego przekładu „Rysu historycznego literatury rosyjskiej” Nikołaja Grecza. *Napis. Pismo poświęcone literaturze okolicznościowej i użytkowej*, 24: 9–24.
- Dąbrowska, M. (2019a). O „dodatkach” do „Rysu historycznego literatury rosyjskiej” Nikołaja Grecza w opracowaniu Samuela Bogumiła Lindego. W: Mikiciuk, E., Pańczyk-Kozłowska, K., Sucharski, T. (Red.). *Poza rusofobią i rusofiliją? Poglądy, postawy i realizacje w literaturze polskiej od XIX do XXI wieku*. Słupsk–Gdańsk: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Słupsku: 7–21.
- Dąbrowska, M. (2019b). Samuel Bogumił Linde w dziejach recepcji twórczości Nikołaja Karamzina (wokół polskiego przekładu „Rysu historycznego literatury rosyjskiej” Nikołaja Grecza). *Acta Polono-Ruthenica*, 24(3): 101–111.
- Derùgina, L.V. (1984). *Èstetièskie vzglàdy P.A. Vâzemskogo*. V: Vyazemsky, P.A. *Èstetika i literaturnaa kritika*. Moskva: Iskusstvo: 7–42 [Дерюгина, Л.В. (1984). *Эстетические взгляды П.А. Вяземского*. В: Вяземский, П.А. *Эстетика и литературная критика*. Москва: Искусство: 7–42].
- Galon-Kurkowa, K. (1996). *Długi zmierzch. Psychobiografia liryczna Piotra Wiaziemskiego*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Greč, N. (1819). *Učebnaâ kniga rossijskoj slovesnosti ili izbrannye mesta iz raznyhsočinenij i perevodov v stihah i proze s prisovokupleniem kratkih pravil ritoriki i piitiki, i istorii rossijskoj slovesnosti*. Č. 1. Sankt-Peterburg: V Tipografii Izdatelâ [Греч, Н. (1819). *Учебная книга российской словесности или избранные места из разных сочинений и переводов в стихах и прозе с присовокуплением кратких правил риторики и пиитики, и истории российской словесности*. Ч. 1. Санкт-Петербург: В Типографии Издателя].
- Greč, N. (1822). *Opyt kratkoj istorii ruskoj literatury*. Sankt-Peterburg: V Tipografii N. Greča [Греч, Н. (1822). *Опыт краткой истории русской литературы*. Санкт-Петербург: В Типографии Н. Греча].
- Grecz, N. (1823). *Rys historyczny literatury rosyjskiej, z rosyjskiego przez Samuela Bogumiła Lindego... z dodatkami z Batuszkowa, Bestużewa, Bułharyna, Kaczenowskiego, Karamzina, Köppena, Kornilowicza, Wiaziemskiego*. Warszawa: Nakładem i drukiem N. Glücksberga, księgarza i typografa Królewskiego Uniwersytetu.
- Jałowicka-Frania, A. (1999–2000–2001). Portret jako gatunek literacki. *Prace Naukowe. Pedagogika*, 8–9–10: 887–896. (Online) http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Prace_Naukowe_Pedagogika/Prace_Naukowe_Pedagogika-r1999_2000_2001-t8_9_10/Prace_Naukowe_Pedagogika-r1999_2000_2001-t8_9_10-s887-896/Prace_Naukowe_Pedagogika-r1999_2000_2001-t8_9_10-s887-896.pdf (dostęp: 1.10.2020).
- Karamzin, N.M. (1866). *Pis'ma N.M. Karamzina k I.I. Dmitrievu*. Sankt-Peterburg: V Tipografii Imperatorskoj Akademii Nauk [Карамзин, Н.М. (1866). *Письма Н.М. Карамзина к И.И. Дмитриеву*. Санкт-Петербург: В Типографии Императорской Академии Наук].
- Kurilov, A.S. (2007). *Načalo deržavinovedeniâ v Rossii*. V: Kurilov, A.S. (Red.). *G.R. Derzhavin i russkaya literatura*. Moskva: IMLI RAN: 23–37 [Курилов, А.С. (2007). *Начало державиноведения в России*. В: Г.Р. Державин и русская литература. Москва: ИМЛИ РАН: 23–37].
- Linde, S.B. (1823). *Przedmowa polskiego wydawcy*. W: *Rys historyczny literatury rosyjskiej, z rosyjskiego przez Samuela Bogumiła Lindego... z dodatkami z Batuszkowa, Bestużewa, Bułharyna, Kaczenowskiego, Karamzina, Köppena, Kornilowicza, Wiaziemskiego*. Warszawa: Nakładem i drukiem N. Glücksberga, księgarza i typografa Królewskiego Uniwersytetu: I–XXX.
- Linde, S.B. (2013). *Korespondencja Samuela Bogumiła Lindego z Bazylim Anastasewiczem 1822–1830*. Red. M. Ptaszyk. Toruń: Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu.

- Nekrologia... (1816). [B.p.]. (1816). Nekrologiâ Deržavina. *Syn Otečestva*, 28: 68–78; 29: 89–103 [Некрология... (1816): [Б.п.]. (1816). Некрология Державина. *Сын Отечества*, 28: 68–78; 29: 89–103].
- Olin, V. (1816). Èlegiâ na smert' Deržavina. *Syn Otečestva*, 29: 104–105 [Олин, В. (1816). Элегия на смерть Державина. *Сын Отечества*, 29: 104–105].
- Ostolopov, N.F. (1822). *Ključ k sočineniâm Deržavina, s kratkim opisaniem žizni sego znamenitogo poëta*. Sankt-Peterburg: V Tipografii Iv. Glazunova [Остолопов, Н.Ф. (1822). *Ключ к сочинениям Державина, с кратким описанием жизни сего знаменитого поэта*. Санкт-Петербург: В Типографии Ив. Глазунова].
- Solov'ev, N.N. P.A. *Vâzemskij i G.R. Deržavin: ob odnoj èpigramme*, <https://core.ac.uk/download/pdf/197381749.pdf> (dostup: 1.10.2020) [Соловьев, Н.Н. П.А. *Вяземский и Г.Р. Державин: об одной эпиграмме*. (Online) <https://core.ac.uk/download/pdf/197381749.pdf> (доступ: 1.10.2020)].
- Spasowicz, W. (1892). *Pisma*. T. 6. Petersburg: Księgarnia Br. Rymowicz.
- Vâzemskij*, P.A. (1816a). O Deržavine. *Vestnik Evropy*, Č. 88, № 15: 222–232 [Вяземский, П.А. (1816a). О Державине. *Вестник Европы*, Ч. 88, № 15: 222–232].
- Vâzemskij*, P.A. (1816b). O Deržavine. *Syn Otečestva*, 37: 163–175 [Вяземский, П.А. (1816b). О Державине. *Сын Отечества*, 37: 163–175].
- Vâzemskij*, P.A. (1819). O Deržavine. V: Greč, N. *Učebnââ kniga rossijskoj slovesnosti ili izbrannye mesta iz raznyhsočinenij i perevodov v stihah i proze s prisovokupleniem kratkih pravil ritoriki i piitiki, i istorii rossijskoj slovesnosti*. Č. 1. Sankt-Peterburg: V Tipografii Izdatelâ: 297–305 [Вяземский, П.А. (1819). О Державине. В: Греч, Н. (1819). *Учебная книга российской словесности или избранные места из разных сочинений и переводов в стихах и прозе с присовокуплением кратких правил риторики и пиитики, и истории российской словесности*. Ч. 1. Санкт-Петербург: В Типографии Издателя: 297–305].
- Vâzemskij*, P.A. (1878). O Deržavine. V: *Vâzemskij*, P.A. *Polnoe sobranie sočinenij*. T. 1: 1810 g. – 1827 g. Sankt-Peterburg: Tipografii M. Stasûleviča: 15–21 [Вяземский, П.А. (1878). О Державине. В: Вяземский, П.А. *Полное собрание сочинений*. Т. 1: 1810 г. – 1827 г. Санкт-Петербург: Типография М. Стасюлевича: 15–21].
- Vâzemskij*, P.A. (1963). *Zapisnye knižki (1813–1848)*. Red. V.S. Nečæeva. Moskva: Izdatel'stvo Akademii Nauk SSSR [Вяземский, П.А. (1963). *Записные книжки (1813–1848)*. Ред. В.С. Нечаева. Москва: Издательство Академии Наук СССР].
- Wiaziemski, P. 1823. O *Dierżawinie*. W: *Dodatki do Mikołaja Grecza Rysu historii literatury rosyjskiej, zebrane i tłumaczone przez S.B. Lindego*. Warszawa: Nakładem i drukiem N. Glücksberga, księgarza i typografa Królewskiego Uniwersytetu: 470–478.
- Wołoszyński, R.W. (1974). *Polsko-rosyjskie związki w naukach społecznych 1801–1830*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Competing interests: The author declares that he has no competing interests.
Magdalena Dąbrowska is a reviewer in this issue of the journal.